

TOOLS SCHOOL

Voor meer informatie

www.nji.nl/jeugdinterventies

centrumgezondleven@rivm.nl

www.ncj.nl/onderwerpen/233/erkeningscommissie-interventies

www.movisie.nl/effectievsocialeinterventies

www.effectiefactief.nl

effectiefactief@nisb.nl

Colofon

Ontwikkelaar / licentiehouder van de interventie

Naam Piresearch, Gonnie Albrecht
Adres Biesbosch 67
Postcode 1115 ZH
Plaats Duivendrecht
Email info@piresearch.nl
Telefoon 020-6501501
Website van www.piresearch.nl
interventie

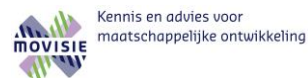
Contactpersoon

Vul hier de contactpersoon voor de interventie in, wanneer deze afwijkt van de ontwikkelaar of licentiehouder.

Naam Henrike van Diest
Adres Biesbosch 67
Postcode 1115 ZH
Plaats Duivendrecht
Email h.vandiest@piresearch.nl
Telefoon 0643376297
Website van www.piresearch.nl
interventie

Referentie

Naam auteur Gonnie Albrecht, Henrike van Diest
Titel interventie Tools4school
Databank gedragsinterventies
Plaats, instituut Duivendrecht, Piresearch
Datum **14 april 2015**

Samenvatting

Doelgroep

Tools4School is een interventie voor leerlingen van in de hoogste groepen van het (speciaal) basisonderwijs en het voortgezet (speciaal) onderwijs die wegens sociale en cognitieve vaardigheidstekorten matig of hoog risico lopen om uit te vallen bij hun opleiding. De leerlingen komen in aanmerking voor de interventie als uit de gedragsfunctieanalyse blijkt dat het gedrag in stand wordt gehouden door vaardigheidstekorten. Het gaat om met name om vaardigheidstekorten op het gebied van emotieregulatie, omgaan met autoriteiten, prosociale omgang met leeftijdgenoten, aanbrengen van structuur in de dagelijkse routine en het uitvoeren van executieve vaardigheden.

De interventie kan worden ingezet op individueel niveau en groepsniveau. In navolging van *Schoolwide Positive Behaviour Support* (www.swpbs.nl) onderscheiden we drie niveaus voor interventies op school, die kunnen worden weergegeven als lagen van een piramide. De overgrote meerderheid van de leerlingen (+/- 80 %) ondervindt weinig tot geen problemen op school en kan profiteren van universele preventieprogramma's gericht op het vertonen van prosociaal gedrag en (in het verlengde hiervan) verbeteren van schoolprestaties. Deze leerlingen bevinden zich in de basis van de piramide. 5-10% van de leerlingen vertoont problematisch gedrag dat van invloed is op hun schoolresultaten. Zij lopen risico om uit te vallen, maar het probleemgedrag is vroegtijdig gesignaleerd, of er is sprake van vaardigheidstekorten op één of twee gebieden. Zij kunnen profiteren van een gerichte groepsinterventie (het middelste niveau van de piramide). De individuele variant is gericht op leerlingen (1-5%) met veel vaardigheidstekorten die op korte termijn dreigen uit te vallen of te worden verwezen naar een reboundvoorziening (de top van de piramide).

Doel

Tools4School is een korte, intensieve training van twaalf bijeenkomsten (inclusief twee ouderbijeenkomsten) waarmee prosociale vaardigheden worden versterkt bij leerlingen met (internaliserende of externaliserende) gedragsproblemen op school. Tools4School heeft de volgende doelstellingen:

- *Trainen van cognitieve en sociale vaardigheden* die nodig zijn om de schoolproblematiek te doen verminderen. De leerling is daardoor beter in staat om lastige situaties prosociale vaardigheden in te zetten. Hierdoor kunnen ernstigere schoolproblemen en schooluitval worden voorkómen.
- *Versterking van beschermende factoren* die de leerling in de toekomst kunnen behoeden voor schooluitval, zoals aanwezige prosociale eigenschappen en sterke (persoons)eigenschappen die de leerling kan inzetten.
- *Versterking van monitoring door ouders en probleemoplossende vaardigheden van ouders en leerling*. Een belangrijke protectieve factor is namelijk dat ouders zicht hebben en invloed uitoefenen op wat hun kind doet buiten hun gezichtsveld.
- *Versterking van de relatie tussen de leerling en schoolpersoneel*. De leereffecten van de training worden versterkt als de leerling de nieuw-geleerde vaardigheden direct kan generaliseren naar situaties in de praktijk. Daarnaast is een positieve binding met school een beschermende factor tegen vroegtijdige schooluitval.
- *Inbedding in het onderwijszorgtraject*. Door de training in te bedden in het onderwijszorgtraject en passende nazorg te geven, wordt eventuele terugval op tijd gesignaleerd. Concreet betekent dit, dat medewerkers van de school tijdens de interventie een actieve rol speelt en na afloop zorg dragen voor passende ondersteuning

Welke vaardigheden getraind worden, hangt af van de vaardigheidstekorten die worden geconstateerd in relatie tot de schoolproblematiek. De vaardigheidstekorten in relatie tot de

schoolproblematiek zijn leidend, daarnaast wordt ook gekeken naar de leerwensen van de leerling. De doelen worden opgesteld aan de hand van informatie uit de gedragsanalyse en de competentieanalyse (analyse van het algehele functioneren) van de leerling. De trainingsdoelen worden met de leerling vastgelegd in een trainingsplan.

Tools4School is gericht op het trainen van vaardigheden *mits* deze een bijdrage leveren aan de gedragsproblematiek op school. Het aanpakken van risicofactoren in het gezin of de bredere omgeving van de leerling, evenals behandeling van eventueel aanwezige stoornissen, valt buiten het bestek van een Tools4School training. Risicofactoren worden in de training alleen aangepakt als ze samenhangen met de vaardigheidstekorten die tot de schoolproblematiek hebben geleid. Wanneer de leerling naast deelname aan Tools4School aanvullende begeleiding of hulp ontvangt, is het mogelijk dat de aanvullende begeleiding of hulp wél aandacht besteedt aan risicofactoren die met de training niet aangepakt kunnen worden.

Aanpak

Ter voorbereiding op de training van de leerling heeft de trainer een instructiebijeenkomst met de docenten. Deze bijeenkomst is gericht op het vergroten van de kennis van de interventie, het inventariseren van doelen en het oefenen met het geven van constructieve feedback aan de leerling die de training gaat volgen.

De Tools4Schooltraining met de leerling kent drie fasen:

Kennismaking, informatieverzameling en bewustwording (2 bijeenkomsten)

1. In de eerste fase wordt informatie verzameld over de situatie en het functioneren van de leerling. Op basis van de verkregen informatie maakt de trainer een competentieanalyse, waarin de ontwikkelingstaken centraal staan. Vervolgens vindt de gedragsfunctieanalyse plaats. Samen met de leerling wordt gedetailleerd onderzocht welke stimuli (S) leiden tot het gedrag (R) en welke consequenties (C) dit gedrag heeft. Dit gebeurt aan de hand van het zogenaamde SRC schema. Vervolgens wordt een kosten-batenanalyse gemaakt van de consequenties op korte en langere termijn. Op basis van het SRC schema en de kosten-batenanalyses wordt een gedragsfunctieanalyse gemaakt. De trainer gebruikt de competentie- en gedragsfunctieanalyse om de doelen voor het trainingsplan op te stellen. Hierbij wordt de leerling gestimuleerd om zelf ook doelen te formuleren en worden de doelen van anderen (o.a. ouders, school) betrokken.

Training van vaardigheden (6 bijeenkomsten, waarvan twee met ouders erbij)

2. In de tweede fase worden vaardigheden getraind met behulp van cognitieve en gedragstherapeutische technieken. Huiswerkopdrachten maken standaard deel uit van de bijeenkomsten, waarbij de leerling wordt gestimuleerd om nieuwe vaardigheden uit te proberen in de dagelijkse werkelijkheid. Om de transfer en de relevantie van de training voor de leerling verder te vergroten, wordt in de training aangesloten bij actuele gebeurtenissen in het dagelijks leven van de leerling. In de Tools4U plusvariant vinden in deze fase trainingsbijeenkomsten met ouders apart en met ouders en de leerling gezamenlijk plaats (in totaal 4). Hierin komen monitorings- en probleemoplossingsvaardigheden aan bod.
3. In deze fase zijn ook twee aparte bijeenkomsten met de ouders. Hierin worden zij begeleid in opvoedvaardigheden als monitoren, problemen oplossen, passende grenzen stellen).

Afsluiting (1/2 bijeenkomst)

4. In de laatste fase van de training worden de belangrijkste vaardigheden uit de training nogmaals geoefend en evalueren de trainer en de leerling de training. In aanwezigheid van de mentor en de ouders vindt het eindgesprek plaats, waarin de leerling een korte presentatie geeft over de training. Tenslotte wordt de training gezamenlijk geëvalueerd en afgesloten met een concreet plan voor eventuele nazorg. De leerling ontvangt hierbij een certificaat en een tegoedbon, waarmee de leerling een tastbaar aanbod ontvangt om nog een keer contact op te nemen als hij of zij daar behoefte aan heeft.

Materiaal

Er wordt gebruik gemaakt van de trainershandleiding Tools4School (Van Diest e.a., 2012) die gebaseerd is op de handleiding Tools4U (Albrecht en Spanjaard, 2011). De wijzigingen betreffen alleen een uitbreiding van het theoretische kader en het aanpassen van de voorbeelden voor de uitvoering van de beschreven hulpmiddelen en technieken in het onderwijs. In de trainershandleiding staan veel hulpmiddelen, zoals opdrachtformulieren, voor het uitvoeren van de technieken.

Onderbouwing

Tools4School is gebaseerd op wetenschappelijke kennis over de ontwikkeling van probleemgedrag in het algemeen en risicovol gedrag op school in het bijzonder, en over effectieve methodes om dit gedrag te veranderen. Allereerst de factoren die van belang zijn bij het ontwikkelen van een effectieve interventie, de zogenaamde 'What works'- criteria. Bij het ontstaan van probleemgedrag spelen belemmerende factoren en protectieve (of beschermende) factoren een rol. Het competentiemodel helpt om deze beschermende en belemmerende factoren bij een leerling in kaart te brengen en laat zien hoe de balans is tussen de taken die de leerling moet volbrengen en de vaardigheden die hij hiervoor nodig heeft. Ook is bekend dat ouders een bepalende rol kunnen spelen bij het voorkomen van schooluitval. Onderzoek laat zien, dat ouders, maar ook docenten, door voldoende toezicht en regels een positieve invloed kunnen uitoefenen op het gedrag van een kind. Daarom is er een belangrijke rol weggelegd voor het systeem thuis en op school. De sociale leertheorieën laten zien hoe het ongewenste gedrag kan worden omgebogen door gewenst gedrag aan te leren. Deze theorieën staan aan de basis van de hulpmiddelen en technieken die in Tools4School worden gebruikt.

Onderzoek wijst uit dat jongeren met antisociaal gedrag veelal met dezelfde belemmerende factoren te maken hebben als jongeren die wegens vaardigheidstekorten dreigen uit te vallen op school (Berends en Van Diest, 2014). Bij jongeren met antisociaal gedrag is in diverse onderzoeken het verband aangetoond tussen cognitieve en sociale vaardigheidstekorten en probleemgedrag in de adolescentie (Dishion et al., 1984; Simonian et al., 1991; Palmer, 1999; Van der Laan & Blom, 2006). Uit onderzoek van Van der Laan en Blom (2006) blijkt dat sociale en cognitieve vaardigheden een cruciale rol spelen als beschermende factor bij jongeren met ernstig antisociaal gedrag. Omgekeerd vormen cognitieve en sociale vaardigheidstekorten een belangrijke risicofactor (Ross et al., 1988). Programma's die aandacht besteden aan sociale en cognitieve vaardigheden blijken een effectieve manier om vaardigheidstekorten op te heffen en blijvende gedragsverandering te realiseren (Lipsey, 1995; Beenakkers, 2001; Bartels et al., 2001; Van der Laan, 2004; Kurstjens, 2012).